UNESCO info

Erfgoed bewaren en burgerrechten beschermen

86

BELEID — Een nieuwe aanpak bij UNESCO

ONDERWIJS — De kracht van geletterdheid

WETENSCHAP — Gezondheid oceaan niet op het spel zetten

WERELDERFGOED — Natuurherstel in Centraal-Afrika

driemaandelijks tijdschrift juli / augustus / september 2012

UNESCO Info is het driemaandelijks tijdschrift van het UNESCO Platform Vlaanderen. Het wil de idealen en programma's van UNESCO beter bekend maken door in gewone mensentaal te vertellen wat de Organisatie dagdagelijks doet.

Hoofdredactie
Marino Bultinck

Bijzondere medewerkers
Dagmar Dewulf, Guido Ooghe,
Marijke Joossens, Stephanie Van der Kelen

Ontwerp en druk
www.artypo.be, Delphine Kuyle

Verantwoordelijke uitgever
Jean-Pierre Dehouck

Contact
UNESCO Platform Vlaanderen vzw
Farasijnstraat 32, B-8670 Koksijde (Oostduinkerke)
T +32 (0)58 52 36 41
T/ F +32 (0)58 51 44 79
E info@unesco-vlaanderen.be
I www.unesco-vlaanderen.be

Abonnementen:
Voor 10 euro per kalenderjaar kan je UNESCO Info in de brievenbus ontvangen. Het volstaat een briefje of e-mail met je gegevens naar ons contactadres te sturen om UNESCO Info thuisgestuurd te krijgen.

Het **UNESCO Platform Vlaanderen** is een niet-gouvernementele organisatie die fungeert als het centrale aanspreekpunt voor iedereen in Vlaanderen die informatie zoekt die verband houdt met de activiteiten en programma's van de UNESCO. De organisatie staat eveneens in voor de coördinatie van een aantal Unesco-initiatieven in Vlaanderen en zorgt er via samenwerking en netwerking met andere partners voor dat de idealen van de UNESCO beter ingang vinden bij de civil society.

UNESCO is de intergouvernementele Organisatie voor Onderwijs, Wetenschappen, Cultuur en Communicatie, een van de gespecialiseerde agentschappen van de Verenigde Naties. Het doel van UNESCO bestaat erin om vrede en veiligheid te bevorderen door de samenwerking tussen landen te stimuleren in de deelgebieden die tot haar actiedomein behoren teneinde een universeel respect voor rechtvaardigheid, de wet, mensenrechten en fundamentele vrijheden ingang te doen vinden voor alle volkeren ter wereld zonder onderscheid van ras, geslacht, taal of godsdienst.

Fascinerend Koksijde Oostduinkerke

Vlaamse overheid

Dit project geniet de financiële steun van de Vlaamse Regering. De Vlaamse overheid kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor de inhoud van dit tijdschrift.

beleid

Een nieuwe aanpak bij UNESCO 8
Nieuwe strategie moet de werking van UNESCO beter doen inspelen op hedendaagse uitdagingen.

communicatie

Op weg naar democratie 9
UNESCO opende een kantoor in Tunesië. In het eerste werkjaar lag de nadruk op het stimuleren en ondersteunen van de persvrijheid en de vrije meningsuiting in het land.

Erfgoed bewaren en burgerrechten beschermen 18
Digitale documenten en archieven zijn steeds meer de norm. Maar zijn we wel voldoende voorbereid om de bewaring ervan op lange termijn te garanderen en misbruiken te voorkomen? UNESCO trekt het debat internationaal op gang.

onderwijs

61 miljoen kinderen zaten nog nooit op een schoolbank 10
De deur tot basisonderwijs blijft dicht voor 61 miljoen kinderen. Wereldwijd is de daling van dit aantal gestopt en in Afrika stijgt het zelfs. Dat zijn de onrustwekkende conclusies van een nieuwe UNESCO-studie, gebundeld in een online-atlas.

De kracht van geletterdheid 11
UNESCO bundelt getuigenissen van Iraakse burgers die een nieuwe wending aan hun leven konden geven dankzij alfabetisering.

Terugblikken om meer garanties te hebben op een vreedzame toekomst 13
UNESCO stelt twee projecten voor ter ondersteuning van de ontwikkeling van Holocausteducatie en onderwijs over de geschiedenis en gevolgen van volkerenmoord.

milieu

We moeten onze verantwoordelijkheid nemen 14
De klimaatverandering stelt ons voor de moeilijkste keuze die we ooit hebben moeten maken met betrekking tot onze impact op toekomstige generaties. Een ethische benadering van dit probleem moet tegengewicht bieden aan een louter economische aanpak.

wetenschap

Gezondheid oceaan niet op het spel zetten 16
Ingrijpen in het ecosysteem van de oceaan kan voordelen opleveren maar de gevolgen op lange termijn zijn een onbekende factor. De Intergouvernementele Oceanografische Commissie van UNESCO roept daarom op tot voorzichtigheid.

werelderfgoed

Natuurherstel in Centraal-Afrika 20
Vlaamse studente die stage liep bij het UNESCO Werelderfgoedcentrum, belicht enkele programma's voor de bescherming en duurzame ontwikkeling van natuurlijk erfgoed in Afrika.

publicaties

Infokit 22
Immaterieel Cultureel Erfgoed

UNESCO
Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur

UNESCO@vlaanderen
UNESCO Platform Vlaanderen vzw

WWW.UNESCO-VLAANDEREN.BE

Mediatraining voor ambtenaren in Myanmar

Als onderdeel van haar inspanningen om de overheid van Myanmar (het voormalige Birma) bij te staan in de overgang naar democratie, organiseerde UNESCO in november een vijfdaagse workshop voor hoge ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor de relaties met de media in verschillende ministeries.

De workshop behandelde verschillende onderwerpen, gaande van de rol van de media in een democratie tot praktische oefeningen over hoe in concrete situaties om te gaan met mensen van de pers.

Het huidige hervormingsproces in Myanmar en de daarmee gepaard gaande evolutie in het medialandschap brengen nieuwe uitdagingen met zich mee voor vertegenwoordigers van de regering. Ze moeten meer kennis en knowhow krijgen over de media om op gepaste wijze te kunnen omgaan met de nieuwe politieke situatie.

"Het doel van de workshop is om kennis en begeleiding aan te bieden aan regeringsvertegenwoordigers. Ze moeten leren omgaan met onafhankelijke en vrije media in een democratische samenleving," legt Rosa Gonzales uit. Zij is adviseur Communicatie en Informatie bij het regionaal UNESCO-kantoor in Bangkok. "Gezien de nieuwe realiteit in de samenleving van Myanmar en de grotere openheid in het medialandschap, moeten er nieuwe professionele gebruiken komen en moet er een nieuwe relatie worden opgebouwd tussen de overheid en de pers, gebaseerd op het principe van transparante toegang tot informatie."

Het project kadert binnen de samenwerking tussen UNESCO en Canal France International om op verschillende plaatsen ter wereld initiatieven op te zetten en te ondersteunen die de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid ten goede komen. Zo wordt de overheid van Myanmar ook geholpen bij het ontwikkelen van een nieuw wettelijk kader voor de mediasector volgens de internationale standaarden terzake.

Ernst kusterosie onderschat

De effecten van kusterosie tengevolge van het stijgen van het zeeniveau in de buurt van inhammen, zoals riviermonden, zijn tot nu toe dramatisch onderschat. Dat melden onderzoekers van het Instituut voor Watereducatie (UNESCO-IHE), de Technische Universiteit Delft (TU Delft) en het Deltares instituut. Zij hebben meer nauwkeurige voorspellingen kunnen maken door gebruik te maken van een nieuw model dat ontwikkeld werd door Rosh Ranasinghe en zijn collega's.

De voorziene stijging van het zeeniveau tengevolge van de klimaatverandering zou resulteren in kustlijnen die overal ter wereld sterk teruglopen door erosie. Het is een bekend fenomeen dat in principe kan voorspeld worden op basis van een eerder bepaalde stijging van de zeespiegel, door middel van het zogenaamde Bruun-effect.

Maar de dingen zijn ingewikkelder voor wat betreft de kustlijnen in de buurt van inhammen, zoals riviermondingen, lagunes en estuaria. Dit zijn plaatsen die onder invloed staan van nog andere factoren zoals de veranderingen in de regenval veroorzaakt door de klimaatverandering en bepaalde compenserende effecten (opvulling van het stroomgebied).

Tot nu toe ontbrak het de wetenschap aan een model dat met deze effecten kon rekening houden bij voorspellingen over de evolutie van een kustlijn. De meerderheid van de kustlijndiagnoses was enkel gebaseerd op het Bruun-effect. Rosh Ranasinghe, verbonden aan het UNESCO-IHE en aan de TU Delft, is er nu in geslaagd om een nieuw model te ontwerpen dat meer nauwkeurige prognoses kan maken. Hij deed dit in samenwerking met de onderzoekers van de afdeling Watertechnieken van het UNESCO-IHE, de faculteit Burgerlijk Ingenieur en Geowetenschappen van TU Delft en het kennisinstituut Deltares. Met dit model is het mogelijk om snel accurate voorspellingen te maken, binnen een paar minuten, van hoe een kustlijn zal evalueren in de buurt van inhammen als gevolg van het stijgende zeeniveau.

Het nieuwe model werd reeds toegepast op vier verschillende, representatieve, kustgebieden in Vietnam en Australië. Het onderzoek wees uit dat slechts 25% tot 50% van de verwachte verandering van de kustlijn in deze gebieden aangetoond kan worden op basis het Bruun-effect. De andere processen die optreden in de buurt van inhammen zijn minstens even belangrijk en de verandering van de kustlijn in deze gebieden als gevolg van het stijgende zeeniveau is tot nu toe sterk onderschat.

Het model maakt het mogelijk om een duidelijk verbeterde prognose te maken van de kusterosie als gevolg van een stijgend zeeniveau. Kustprojecten die binnenkort gelanceerd zullen worden, zullen voordeel kunnen halen uit dit model, wat wil zeggen dat het model een waardevolle bijdrage kan leven aan het duurzaam kustbeheer en de kustplanning in de praktijk.

http://www.nature.com/nclimate/journal/vaop/ncurrent/full/nclimate1664.html
http://www.unesco-ihe.org/

Homofobie bespreekbaar maken op school

Elke dag ervaren studenten over de hele wereld een schending van hun fundamenteel, universeel mensenrecht op onderwijs tengevolge van discriminatie of geweld dat ze ondergaan omwille van hun werkelijke of vermeende seksuele geaardheid of genderidentiteit. Ze zijn het doelwit van gaybashing of homopesten. VN secretaris-generaal Ban Ki-moon noemt homopesten "een morele schande, een ernstige schending van de mensenrechten en een bedreiging voor de volksgezondheid."

Pesten op basis van seksuele voorkeur of genderidentiteit wordt homopesten genoemd. Het zijn niet enkel holebi of transgender jongeren die er het slachtoffer van worden maar ook jongeren van wie pestkoppen vermoeden dat ze tot een van deze groepen behoren, bijvoorbeeld omdat ze zich vrouwelijker of mannelijker gedragen of kleden dan wat als de norm wordt beschouwd.

Homopesten zorgt ervoor dat leerlingen vaker afwezig blijven van school, dat ze hun opleiding niet afmaken en leidt tot slechtere schoolresultaten. Homopesten kan ook een negatieve invloed hebben op de mentale en psychische gezondheid van jongeren, hetgeen eveneens een negatieve impact heeft op hun opleiding. Studies tonen een duidelijk verband aan tussen herhaaldelijke, langdurige homofobe pesterijen en depressie, angst, verlies van (zelf)vertrouwen, sociaal isolement, schuldgevoelens en slaapstoornissen. Leerlingen die het doelwit zijn van homofobe pesterijen zijn meer dan andere leeftijdsgenoten geneigd om zichzelf pijn te doen of zelfmoord te plegen.

Homopesten heeft een impact op de slachtoffers, de pesters, de omstaanders en de hele schoolomgeving. Homopesten heeft ernstige pedagogische gevolgen. Het is een schending van het universele recht op onderwijs, het is een vorm van discriminatie en uitsluiting, en het is in strijd met het beginsel van veilige scholen. Het is met andere woorden een educatief probleem dat moet worden aangepakt door het onderwijs.

UNESCO werkte samen met het comité dat de *Internationale dag tegen homofobie en transfobie* coördineert aan een lesplan om homofobie bespreekbaar te maken op school. Het lesplan stelt vier activiteiten voor, afgestemd op zowel het basisonderwijs als het secundair onderwijs. Het UNESCO Platform Vlaanderen zorgde voor een Nederlandstalige versie. Het lesplan is gratis te downloaden.

http://www.unesco-vlaanderen.be/media/72209/lesplan homofobie en homopesten.pdf

UNESCO steunt journalisten in Rwanda

Het Internationaal Programma voor de Ontwikkeling van Communicatie (IPDC) steunde de organisatie van een tweedaagse workshop in Kigali (Rwanda) op 23 en 24 augustus 2012. UNESCO wil zo journalisten die schrijven over democratie, goed bestuur en vrede ondersteunen.

De workshop ging uit van Etoile.com, een Rwandese ngo gevestigd in Kigali. Zij willen het Rwandese Netwerk van Journalisten die Berichten over Vrede en Democratie (RPDJN) versterken en uitbreiden. De organisatoren werken nauw samen met de Nationale Universiteit van Rwanda (NUR) en het Great Lakes Media Centrum (GLMC). Tijdens de workshop gaven het NUR en GLMC opleidingen aan 25 journalisten. De lessen richtten zich vooral op het maken van professionele radioprogramma's, onderzoeksjournalistiek en de principes van democratie, goed bestuur en vredesontwikkeling. De workshops maakten gebruik van modelcurricula van UNESCO, aangepast aan de Rwandese context. Ze zullen ook bij toekomstige opleidingen van het NUR en GLMC gebruikt worden.

Het RPDJN wil in de toekomst radioprogramma's maken om deze te verdelen onder verschillende lokale media. Het wil zo mensen in een gemeenschap aanzetten om in dialoog te treden met parlementsleden en zo het overheidsbeleid bespreekbaar maken.

EU en UNESCO hernieuwen samenwerking

De Europese Unie (EU) en UNESCO sloten een nieuwe overeenkomst om hun samenwerking verder te zetten en sterker te ontwikkelen. Dat gebeurde op 8 oktober 2012 in Brussel. UNESCO directeur-generaal Irina Bokova, de hoge vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid van de EU Catherine Ashton en eurocommissaris voor Ontwikkelingssamenwerking Andris Piebalgs zetten hun handtekening onder het akkoord.

De overeenkomst definieert strategische prioriteiten en streeft naar meer beleidsgerichte dialoog tussen beide organisaties op gemeenschappelijke interesse- en werkgebieden zoals onderwijs, cultuur, wetenschap en technologie, maritiem beleid en vrijheid van meningsuiting. Het is vooral ook een bevestiging van het voornemen van beide partners om de onderlinge samenwerking te intensifiëren.

Op het vlak van onderwijs werken de EU en UNESCO onder meer samen om de ontwikkeling van het onderwijs in 48 partnerlanden te versterken, om vooral Afrikaanse landen te helpen om voldoende gekwalificeerde leerkrachten te kunnen inzetten en om levenslang leren en volwassenenonderwijs te stimuleren. Ook het bevorderen van het gebruik van informatie- en communicatietechnologie in het onderwijs en de wetenschap is een belangrijk aandachtspunt van de samenwerking.

Beide organisaties delen een engagement voor meer vrijheid van meningsuiting, veiligheid van journalisten en het stabiliseren van democratische processen. Daarbij beschouwen ze onderwijs en cultuur als belangrijke hefbomen om de mensenrechten en de vrije meningsuiting vooruit te helpen.

UNESCO en de EU werken ook samen aan de bescherming van burgers en het voorbereid zijn op natuurrampen. Daartoe werken ze samen aan initiatieven voor de preventie en de beperking van de impact van mariene natuurrampen en aan de ontwikkeling van duurzame waarschuwingssystemen.

Verder ondersteunt de EU de uitvoering van UNESCO's conventie betreffende culturele diversiteit en initiatieven met betrekking tot de bescherming van werelderfgoed en immaterieel cultureel erfgoed, de ontwikkeling van mediasectoren en het bepleiten van duurzame mariene archeologie.

Inheemse volken in Guatemala krijgen een gezicht

Een nieuw opleidingscentrum in Guatemala leert inheemse jongeren de knepen van het audiovisuele vak. Dankzij de opleiding kunnen de jongeren aan de slag in de culturele industrie. Het centrum is een initiatief van de non-profit organisatie IRIPAZ (Instituto de Relaciones Internacionles e Investigaciones para la Paz) en geniet steun van UNESCO's Internationaal Fonds voor Culturele Diversiteit.

De opleidingen gaan door aan de Universiteit van San Carlos, een partner van IRIPAZ. Jongeren van inheemse volken zoals de Maya, Garifuna en Xinca kunnen er cursussen volgen over audiovisuele productie, scenarioschrijven, regie, belichting en fotografie, camerawerk, montage en post-productie. Ook onderwerpen zoals culturele rechten van inheemse bevolkingsgroepen, gendergelijkheid en ontwikkeling op gemeenschapsniveau komen aan bod tijdens de opleidingen.

Cursisten van de opleidingen verenigen zich in inheemse artistieke teams die kortfilms en muziekvideo's produceren over hun cultuur. Ze delen hun creaties via het internet en sociale media. Ook lokale televisiezenders pikken hun audiovisuele producties op.

Inheemse volken maken deel uit van de rijke diversiteit die de samenleving van Guatemala typeert. Samen maken ze zowat de helft uit van de 14 miljoen inwoners van het land. Niettemin komen hun culturen en culturele expressies over het algemeen weinig aan bod in de media.

Cursisten van de opleidingen draaiden samen de allereerste inheemse film, Destinos Cruzados. De film is vertoond op het Icaro filmfestival in Guatemala City in september 2012. Inmiddels wordt er gewerkt aan een langere versie waarin vijf muziekstukken zullen worden verwerkt.

Studentenmobiliteit in kaart

Recente cijfers van het UNESCO Instituut voor Statistiek tonen aan dat er in 2010 minstens 3,6 miljoen studenten waren ingeschreven in buitenlands hoger onderwijs, tien jaar eerder waren dat er nog maar 2 miljoen. De stijging is mede te verklaren door de snelle wereldwijde stijging van het aantal inschrijvingen in het hoger onderwijs dat in een decennium tijd met 78% toenam.

De meeste studenten die kiezen voor een buitenlands avontuur komen uit Oost-Azië en het gebied van de Stille Zuidzee. Ze vertegenwoordigen 28% van het totaal. Ongeveer de helft van hen is afkomstig uit China. Ze gaan vooral studeren in de Verenigde Staten, Australië en Japan.

Relatief beschouwd zijn studenten uit Centraal-Azië en Afrika ten zuiden van de Sahara het meest mobiel. Ongeveer 6% van de studenten hoger onderwijs uit Centraal-Azië en 5% uit Afrika ten zuiden van de Sahara gaan in het buitenland studeren.

Op basis van de cijfers ontwikkelde het UNESCO Instituut voor de Statistiek een interactieve kaart die de studentenstromen van elk land weergeeft. Zowel waar studenten heen gaan als waar ze vandaan komen wordt op die manier overzichtelijk in beeld gebracht. Zo zien we dat Belgische studenten vooral kiezen voor Frankrijk en dat de meeste buitenlandse studenten in België ook daar vandaan komen.

www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx

Opleiding vredeseducatie in Antwerpen

Aan de Universiteit Antwerpen wordt een unieke opleiding Vredeseducatie aangeboden. De opleiding richt zich tot een breed publiek gaande van geïnteresseerde burgers die bewuster en doortastender willen omgaan met conflicten en geweld in hun omgeving, over mensen die aan de slag zijn in de sociale sector en het onderwijs, tot studenten en beleidsverantwoordelijken. Kortom tot iedereen die een dam wil opwerpen tegen geweld en onverdraagzaamheid.

In de loop van twee academiejaren verwerven cursisten via workshops, debatten en lezingen inzichten en vaardigheden om effectief met geweld om te gaan en om gericht aan vredesvorming te doen.

Het basisprogramma, dat van start gaat op 20 februari en loopt tot 8 mei 2013, focust op het vredesdenken, op de eerste hulp bij conflicthantering en bepaalde vormen van geweld. De sessies vinden telkens op woensdagnamiddag plaats. Geïnteresseerden kunnen zich inschrijven voor de volledige reeks of er een sessie uitpikken.

Dit vormingsaanbod is een organisatie van de Stuurgroep Opleiding Vredeseducatie in samenwerking met het Vredescentrum van de Provincie en de Stad Antwerpen.

Meer informatie over het programma en over hoe in te schrijven:
www.unesco-vlaanderen.be/media/72739/opleidingvredeseducatie.pdf
Roger Boonen, Coördinator van de opleiding:
rogerboonen@hotmail.com

Van solidariteit tot engagement voor meisjesonderwijs

UNESCO directeur-generaal Irina Bokova en de president van Pakistan, Asif Ali Zardari, zetten hun schouders onder een bijeenkomst die een lans breekt voor onderwijs aan meisjes. Het evenement kreeg de titel *Stand Up for Malala – Stand up for girl's right to education* en gaat door op 10 december 2012 in Parijs, niet toevallig de VN-dag voor Mensenrechten. Met de bijeenkomst hopen de initiatiefnemers de politieke wil te kunnen stimuleren om ervoor te zorgen dat alle meisjes ter wereld kunnen genieten van hun recht om school te lopen.

Op 9 oktober 2012 reageerde de wereld geschokt op het nieuws van een moordaanslag op Malala Yousafzai, een 14-jarig meisje uit Pakistan. Ze zat op de schoolbus toen ze werd aangevallen door extremisten die haar al eerder met de dood bedreigden. Ze stelden deze laffe daad omdat Malala opkwam voor het recht op onderwijs voor meisjes.

"De aanslag op Malala is een ernstige schending van het recht op onderwijs voor meisjes. In al te veel landen wordt meisjes dit fundamenteel mensenrecht ontzegd, terwijl het net de sleutel is tot een waardige toekomst. Discriminatie start van jongs af aan bij meisjes. We moeten de wereldwijde golf van solidariteit met Malala aangrijpen om de politieke wil te versterken om de nodige maatregelen te treffen om alle meisjes een plaats op de schoolbanken te geven," zo verklaren de initiatiefnemers hun evenement.

De geschiedenis leert ons dat meisjes over de hele wereld altijd al meer dan jongens uitgesloten werden van onderwijs. Ze moeten meer obstakels overwinnen en krijgen minder kansen op onderwijs. Hetzelfde geldt als ze starten met het volgen van onderwijs. Discriminatie op verschillende vlakken zorgt ervoor dat de uitval onder meisjes groter is dan onder jongens. Uit het laatste onderwijsrapport van UNESCO, blijkt dat het grootste deel van de 61 miljoen kinderen in de wereld die geen basisonderwijs volgen, meisjes zijn.

Het evenement op 10 december wil betrokkenen uit allerlei sectoren bijeenbrengen om zich meer te engageren voor programma's die zich richten op het aanbieden van onderwijs voor meisjes. Er worden staatshoofden, regeringsleiders, religieuze leiders en vertegenwoordigers van internationale en bilaterale organisaties, stichtingen, hulporganisaties, het bedrijfsleven en de media verwacht.

Een **nieuwe aanpak** bij UNESCO

TEKST: STEPHANIE VAN DER KELEN

Nieuwe strategie moet de werking van UNESCO beter doen inspelen op hedendaagse uitdagingen.

De richting die UNESCO de komende jaren zal uitgaan, begint vorm te krijgen. Irina Bokova, directeur-generaal van de Organisatie, heeft haar eerste voorstellen voor de volgende middellange termijnstrategie (2014-2021), en het volgende algemene programma en begroting (2014-17) bekend gemaakt. Ze werden in oktober toegelicht aan de Uitvoerende Raad en besproken door de lidstaten, vooraleer er een definitieve beslissing valt op de Algemene Conferentie volgend jaar.

BREED DRAAGVLAK

De voorstellen zijn gebaseerd op een bevraging en opmerkingen van lidstaten, op de resultaten van regionale overlegrondes en op adviezen van een onafhankelijke externe evaluatie. Al deze opmerkingen brachten een duidelijke boodschap naar voor wat betreft de noodzaak van UNESCO om zich meer te focussen op die gebieden waar haar impact het grootst is en om de operationele uitvoering van haar ideeën en programma's te versterken.

Er zijn al belangrijke stappen genomen om de Organisatie te herpositioneren. UNESCO kreeg van de VN secretaris-generaal een leidende rol in het ontwikkelen en stimuleren van wereldwijde initiatieven, zoals het Education First-project dat gelanceerd is op 26 september 2012, de wetenschappelijke adviesraad voor duurzame ontwikkeling en het Oceans Compact-project, een initiatief van de Verenigde Naties om de samenhang tussen oceaangerelateerde mandaten te versterken.

LEIDENDE INSTANTIE

Het is de eerste keer in tientallen jaren dat er beroep gedaan wordt op UNESCO om zo'n grote verantwoordelijkheid te nemen. UNESCO kreeg ook de taak om een globaal rapport over de creatieve economie op te maken in samenwerking met het VN-Ontwikkelingsprogramma (UNDP). Dit alles toont aan dat UNESCO enorm is geïntegreerd in het systeem van de VN en dat haar rol als leidende instantie erkend wordt op vele belangrijke vlakken.

Met de ontwikkeling van een nieuwe strategie bereikt het hervormingsproces van UNESCO een nieuwe fase. Het biedt de mogelijkheid om zowel de functies als het functioneren van de Organisatie tegen het licht te houden. De hervorming is niet enkel een technische kwestie, het is ook een strategische kwestie. Een diepgaande hervorming is enkel mogelijk op basis van een evaluatie van de veranderingen in de wereldgemeenschap en op basis van een duidelijk zicht op hoe er best kan worden tegemoetgekomen aan de behoeften van de lidstaten van de Organisatie. Beide analyses kunnen mee aan bod komen tijdens de bespreking van de voorgestelde nieuwe strategie.

De focus moet liggen op vrede en duurzame ontwikkeling.

Directeur-generaal Irina Bokova wil de impact van UNESCO vergroten.

TWEE HOOFDDOELEN

De directeur-generaal stelt voor om UNESCO te heroriënteren op twee hoofddoelstellingen (in plaats van de 5 doelen in de huidige strategie) die beiden bijdragen tot vrede en duurzame ontwikkeling. Aan deze twee hoofddoelstellingen moet worden tegemoet gekomen via zes strategische doelen (nu zijn dat er 14). Om dit alles in de praktijk te brengen, zou de algemene werking van UNESCO moeten worden geconcentreerd rond drie grote actiethema's: onderwijs; wetenschap, technologie en innovatie; en cultuur, creativiteit en vrijheid van meningsuiting. Dit alles moet zorgen voor meer samenhang, dankzij de herverdeling van activiteiten en de vermindering van contraproductieve versnippering en verspreiding van middelen.

Om in te spelen op de veranderingen die zich overal ter wereld voltrekken, stelt de directeur-generaal onder meer ook voor om de manier waarop UNESCO tussenkomt in landen die een veranderingsproces doormaken of die onstabiel zijn, te herbekijken. Een groeiend aantal landen maakt een transformatie door, waaronder deze waar sprake is van democratisering. De situatie in die landen kan niet worden aangepakt met de traditionele instrumenten die zijn ontwikkeld voor hulp aan landen die herstellen van een conflict of een ramp. Er is nood aan een meer samenhangende en lange-termijn aanpak.

In een nieuwe globale context van instabiliteit en onzekerheid, moet UNESCO haar belang aantonen door samenlevingen te helpen om het onverwachte te begrijpen, er op te anticiperen en zich aan te passen via onderwijs, wetenschap en cultuur. De middellange termijnstrategie wil de rol van UNESCO belichten en een sterkere Organisatie uitbouwen die is ontworpen om te beantwoorden aan de behoeften van de 21e eeuw. ■

Op weg naar **democratie**

TEKST: MARINO BULTINCK

UNESCO opende een kantoor in Tunesië. In het eerste werkjaar lag de nadruk op het stimuleren en ondersteunen van de persvrijheid en de vrije meningsuiting in het land.

De revolutie in Tunesië die leidde tot de val van het regime van Ben Ali op 14 januari 2011, toonde aan hoe sterk het Tunesische volk verlangde naar zijn fundamentele rechten. Ondertussen zit het land volop in de overgang naar de democratie. De eerste verkiezingen na de revolutie, gehouden op 23 oktober 2011, stelden een nationale raad samen, belast met het opstellen van een nieuwe grondwet. Het inrichten van democratie, goed bestuur en inclusieve ontwikkeling bevindt zich nog in een prille beginfase in het land dat het vuur aan de lont stak van de Arabische lente.

UNESCO verleent steun aan het democratiseringsproces in Tunesië door knowhow en expertise ter beschikking te stellen van beleidsmakers en vertegenwoordigers van het middenveld. Daarbij staan het bevorderen van de mensenrechten en het toepassen van democratische waarden centraal.

"UNESCO ondersteunt het democratiseringsproces in Tunesië"

PERSVRIJHEID

Om haar rol ten volle te kunnen spelen, opende UNESCO in januari van dit jaar een kantoor in Tunis. Het eerste project van het kantoor was het organiseren van de Werelddag voor de Persvrijheid in samenwerking met de Tunesische overheid. Van 3 tot 5 mei 2012 is een conferentie gehouden waar meer dan 750 vertegenwoordigers uit bijna 90 landen aan deelnamen. Ze namen een Verklaring aan waarin ze alle lidstaten van UNESCO oproepen om artikel 19 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting te respecteren en om al het nodige te doen om een klimaat te scheppen waarin vrije, onafhankelijke en pluralistische media kunnen gedijen.

LOKALE EN VRIJE MEDIA

UNESCO bood ook ondersteuning aan lokale radiozenders. Samen met AMARC, een mondiale vereniging van radiostations die gedragen worden door lokale gemeenschappen, organiseerde de Organisatie twee conferentie in maart, in Tunis en Gafsa. Beide partners grepen de gelegenheid aan om opleidingen aan te bieden aan jonge journalisten die aan de slag zijn bij de radiozender Voix des Mines. Dat is een zogenoemde associatieve zender, een type dat zich situeert tussen commerciële en openbare omroepen. Dergelijke zenders zijn onafhankelijk en hebben niet de bedoeling om winst te maken, maar kunnen wel subsidies ontvangen. Voix des Mines ontstond spontaan, kort na de val van Ben Ali. De jonge reporters van de zender leerden technieken aan om betere interviews en reportages te maken en om aandacht te besteden aan de positie en de rechten van de vrouw. Verder spitste de opleiding zich tot op het management van radiostations en op journalistieke ethiek.

Het Tunesische volk kwam op voor zijn fundamentele rechten.

DEMOCRATISCHE PRINCIPES IN DE GRONDWET

Vrijheid van meningsuiting en informatie stonden centraal tijdens twee workshops die UNESCO organiseerde voor de leden van twee comités van de nationale raad die de nieuwe grondwet van Tunesië voorbereiden. Het ging om de comités die belast zijn met de 'Preambule en fundamentele waarden' en 'Rechten en vrijheden'. Experts van UNESCO gaven toelichting over de bestaande internationale standaarden op het domein van vrije meningsuiting en het recht op informatie. Daarbij kwamen Zuid-Afrika en Indonesië aan bod als praktijkvoorbeelden.

HERVORMING VAN DE MEDIA

Om bij te dragen tot de hervorming van de mediasector in Tunesië, voerde UNESCO in september een onderzoek uit op basis van de set indicatoren die de Organisatie ontwikkelde om de ontwikkeling van de media overzichtelijk weer te geven. Het onderzoek lijst vijftig aanbevelingen op. Deze slaan op de regulering van de media, de diversiteit van de media, de plaats van het democratisch debat in de media, de opleiding van mediaprofessionals en de beschikbare infrastructuur.

Als onderdeel van haar inspanningen om de ontwikkeling van de mediasector te ondersteunen, richt UNESCO zich eveneens op de audiovisuele sector. Daarbij ligt de nadruk in eerste instant op de hervorming van de openbare omroep. Tussen juli en oktober liepen twee experts rond op de werkvloer van de Tunesische Televisie om een rapport voor te bereiden over de taak, het functioneren en het statuut van de openbare omroep. Parallel daarmee startte de Tunesische Radio een interne consultatieronde met het oog op het opstellen van een ethische gedragscode. In september is een werkgroep samengesteld om een ethisch charter te schrijven. De werkgroep staat onder begeleiding van een expert van UNESCO.

Van bij haar oprichting kreeg UNESCO een mandaat om te ijveren voor meer persvrijheid en garanties voor vije meningsuiting in de wereld. Het hierboven beschreven voorbeeld van haar werk in Tunesië is een goed voorbeeld van hoe de Organisatie deze taak op het terrein vervult. ■

61 miljoen kinderen nog **nooit** op een **schoolbank**

TEKST: MARINO BULTINCK

De deur tot basisonderwijs blijft dicht voor 61 miljoen kinderen. Wereldwijd is de daling van dit aantal gestopt en in Afrika stijgt het zelfs. Dat zijn de onrustwekkende conclusies van een nieuwe UNESCO-studie, gebundeld in een online-atlas.

De internationale gemeenschap wil iedereen toegang tot basisonderwijs verlenen. Jarenlang was er vooruitgang op dit domein maar nu stokt de positieve evolutie. Nieuwe cijfers van UNESCO tonen aan dat er in 2010 maar liefst 61 miljoen schoolrijpe kinderen geen basisonderwijs volgden, hetzelfde aantal als in 2008. Nochtans was dat aantal de voorbije 15 jaar gestaag gedaald. Meisjes, die in 2000 nog 58% vertegenwoordigden van de kinderen die niet naar school gaan en 53% in 2010, genoten het meest van de inspanningen om de toegang tot onderwijs te verbeteren. Maar de vooruitgang is gestopt en het aantal kinderen dat geen school loopt is gestagneerd. De data waaruit deze trends blijken, zijn te raadplegen in een online-atlas van het UNESCO Instituut voor Statistiek.

AFRIKA: 1 OP 4 NIET NAAR SCHOOL

De stagnering is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de situatie in Afrika ten zuiden van de Sahara, waar het grootste aantal kinderen woont dat geen onderwijs geniet. Bijna 1 schoolrijp kind op vier (23%) is nog nooit naar school geweest of heeft de primaire cyclus niet afgemaakt. Het totale aantal kinderen zonder toegang tot onderwijs steeg er van 29 miljoen in 2008 tot 31 miljoen in 2010. Nigeria telt 10,5 miljoen kinderen die verstoken blijven van onderwijs, Ethiopië 2,4 miljoen.

"We zijn amper drie jaar verwijderd van de vooropgestelde datum waarop we de doelstelling van universeel basisonderwijs wilden bereiken, deze trend is dus uiterst zorgwekkend. Toegang tot onderwijs is niet alleen een mensenrecht. Het is een manier om armoede te verlichten en biedt levenslange ontwikkelingskansen. De les die we uit de nieuwe cijfers moeten trekken is duidelijk: er zijn sterkere internationale engagementen en nationale beleidsmaatregelen nodig die zich focussen op de meest achtergestelde kinderen om te verzekeren dat zij kunnen leren," reageert Irina Bokova, directeur-generaal van UNESCO.

In Zuid- en West-Azië daalde het aantal kinderen dat geen school loopt.

REGIONALE VERSCHILLEN

In Zuid- en West-Azië is wel vooruitgang geboekt. Tussen 1990 en 2010 daalde het aantal kinderen zonder toegang tot onderwijs van 39 tot 13 miljoen. De overige regio's tellen aanzienlijk minder kinderen die het zonder onderwijs moeten stellen: 5 miljoen in de Arabische wereld, 2,7 miljoen in Latijns-Amerika en de Caraïben, 1,3 miljoen in Noord-Amerika en West-Europa, 0,9 miljoen in Centraal- en Oost-Europa en 0,3 miljoen in Centraal-Azië.

Van de 61 miljoen kinderen die wereldwijd niet naar school gaan, verwacht het UNESCO Instituut voor Statistiek dat amper 27% uiteindelijk toegang zal krijgen tot onderwijs. Nog eens 26% zullen onderwijs beginnen volgen maar niet beëindigen en 47% zal nooit de kans krijgen om school te lopen. Het gebrek aan toegang tot onderwijs is dikwijls verbonden met het sociaal achterstellen van kinderen. Dat is vooral het geval voor arme plattelandsbevolkingen in afgelegen gebieden, voor mensen in gebieden waar een conflict woedt of voor diegenen die behoren tot etnische, raciale en taalkundige minderheden: zij blijven het meest verstoken van onderwijs.

IEDEREEN GEBAAT BIJ ONDERWIJS

Het staat buiten kijf dat het onze menselijke plicht is om ervoor te zorgen dat elk kind naar school kan. Maar universeel basisonderwijs biedt ook tal van voordelen voor ontwikkeling. In lage-inkomenslanden verhoogt elk jaar genoten onderwijs het gemiddelde inkomen van iemand met zo'n 10%. Onderwijs kan ook economische groei stimuleren. Een studie van 50 landen tussen 1960 en 2000 toonde aan dat een bijkomend jaar onderwijs het BNP met 0,37% per jaar verhoogt.

Onderwijs komt ook de volksgezondheid en het welzijn ten goede. Zo is er een sterk verband tussen onderwijs en kindersterfte. Elk bijkomend jaar onderwijs kan het risico op kindersterfte met 7% tot 9% verkleinen. Moeders die onderwijs genoten bevallen vaker in veilige omstandigheden. In Burkina Faso bijvoorbeeld, is de kans dat moeders die een secundaire opleiding genoten bevallen in een hospitaal of zorgcentrum twee keer groter dan bij moeders die niet naar school gingen. Moeders die school liepen zijn ook meer geneigd om hun kinderen te laten inenten. In Indonesië bijvoorbeeld, bedraagt de vaccinatiegraad onder kinderen van ongeschoolde moeders 19% tegenover 68% bij kinderen van moeders die minstens secundair onderwijs volgden.■

UNESCO eAtlas of Out-of-School-Children
www.uis.unesco.org/data/atlas-out-of-school-children/en

De kracht van **geletterdheid**

TEKST: STEPHANIE VAN DER KELEN

UNESCO bundelt getuigenissen van Iraakse burgers die een nieuwe wending aan hun leven konden geven dankzij alfabetisering.

"Ik voelde me erg triestig en wanhopig als ik kinderen van mijn leeftijd naar school zag gaan... Dagen gingen voorbij terwijl ik in de carwash werkte, kijkend naar de woorden op de ramen van de auto's, niet wetende wat ze betekenden," zegt Mutah.

EMANCIPATIE

Mutah is een van de vijftigtal cursisten die onlangs een alfabetiseringsprogramma van UNESCO in Irak volgden. Ze vertellen hun verhaal in *The Power of Literacy: Stories from Iraq*. Deze bundeling getuigenissen illustreert de emaciperende kracht van geletterdheid met uit het leven gegrepen voorbeelden over hoe alfabetisering het leven van mensen kan veranderen.

De eenzaamheid van iemand die omwille van economische omstandigheden de kans niet krijgt om basisonderwijs te genieten, wordt beschreven door Ahmed. Hij voelde zich "als een blinde die alleen zichzelf kon zien maar niet de dingen rondom hem."

ZIENDE BLIND

Blindheid als metafoor voor analfabetisme is een terugkerend thema in de gebundelde getuigenissen. Taimaa beschrijft de vernedering die ze voelde in het ziekenhuis. "Ik voelde me als een blinde die amper de deur uit kon," omdat ze geen wegwijzers kon lezen. "Op een keer was ik bij de oogarts. Ik vertelde dat mijn ogen 's nacht pijn deden. 'Je bent hier niet bij de oogarts maar bij de tandarts,' snauwde hij me toe."

Naast de verbetering van hun bestaan, spreken de cursisten van een "nieuw leven". Sumea, een gehandicapte vrouw van 65, wilde leren lezen om zichzelf bezig te kunnen houden tijdens haar ziekte; nu ze kan lezen besluit ze: "Lezen is nu mijn vriend en ik geniet er elke keer van."

"Cursisten spreken van een nieuw leven na de opleiding"

Rand stelt haar tijd als analfabeet voor als een donkere periode die achter haar ligt. Nu voelt ze zich als een "blinde persoon die haar zicht heeft teruggekregen." Wassan gaat nog verder en zegt dat analfabetisme een boze geest is die hij heeft weggejaagd door te leren lezen.

Analfabetisme terugdringen is een voorwaarde om de onderwijshervormingen te doen slagen.

UNESCO en alfabetisering

Al meer dan 65 jaar onderneemt UNESCO initiatieven om van het uitbannen van analfabetisme een prioriteit te maken op de internationale agenda. UNESCO beschouwt geletterdheid als een mensenrecht. Het is van essentieel belang voor individuele en sociale ontwikkeling en vormt de basis voor levenslang leren. Geletterde mensen beschikken over een betere gezondheid, een hoger inkomen en kunnen ten volle deelnemen aan het maatschappelijk leven. Via formele en niet-formele alfabetiseringsprogramma's wereldwijd probeert UNESCO een geletterde wereld voor iedereen te creeëren. Daarbij werkt ze samen met nationale overheden.

Het VN Decennium voor Geletterdheid en het Literacy Initiative for Empowerment (LIFE) programma vormen het kader waarbinnen UNESCO geletterheid stimuleert en verdedigt. Vooral de Internationale dag van de Geletterdheid (8 september) is een ideale gelegenheid om de wereld op het probleem van analfabetisme te wijzen. Er vinden dan allerlei evenementen over de hele wereld plaats, waaronder de uitreiking van internationale UNESCO-prijzen die opmerkelijke alfabetiseringsinitiatieven bekronen en in de kijker zetten.

Dit jaar stond de band tussen geletterdheid en vrede centraal. Geletterdheid zorgt ervoor dat mensen van hun basisrechten en individuele vrijheid kunnen genieten en het helpt mensen bij het beter leren begrijpen van de wereld. Bovendien speelt het een belangrijke rol bij het oplossen of voorkomen van conflicten.

www.unesco.org/new/en/education/themes/education-building-blocks/literacy/

NATIONAAL PROBLEEM

De omvang van het analfabetisme in Irak blijft problematisch: 22% van de bevolking is er analfabeet, waaronder veel vrouwen op het platteland. Nochthans heeft de Iraakse minister van Onderwijs de voorbije jaren een grootschalig beleid ontwikkeld, in samenwerking met UNESCO, om de Education for All (EFA)-doeleinden te kunnen bereiken. Dit zijn doeleinden die in 2000 werden vooropgesteld om aan alle basisleerbehoeften van kinderen, jongeren en volwassenen te voldoen. Zowel het ministerie als nationale ngo's proberen het publieke bewustzijn rond analfabetisme te verhogen. Ze doen dit met verschillende activiteiten, oa. het uitreiken van prijzen aan goedpresterende studenten die een alfabetiseringscursus volgen, het uitzenden van televisiespotjes en het organiseren van hulpverlening aan de meest kwetsbare gemeenschappen in arme plattelandsgebieden.

De ervaring die UNESCO reeds opdeed om in de educatieve behoeften te voorzien in gebieden waar conflicten heersten, vult het werk van de Iraakse regering aan. Dit gebeurt via initiatieven zoals het Literacy Initative for Empowerment (LIFE) voor Irak, waarbij UNESCO advies verstrekt aan de overheid en expertise ter beschikking stelt. Binnen hetzelfde kader helpt de Organisatie ook bij het opstellen van leerplannen en geschikt lesmateriaal. Ook de oprichting van vier opleidingscentra in de provincies Baghdad, AL-Muthanna en Dyala is een aanwinst in deze strijd tegen analfabetisme.

"Analfabetisme is een van de grootste uitdagingen voor de Iraakse regering en haar partners. Het is de sleutel tot het doen slagen van de verschillende hervormingsprocessen in het onderwijs," zegt Mohamed Djelid, directeur van het Iraakse UNESCO-kantoor. Hij voegt er aan toe dat "de Iraakse regering samen met de steun van UNESCO een gedetailleerd nationaal beleid heeft ontwikkeld om aan internationale criteria en de dringende behoeftes van Iraakse analfabeten tegemoet te komen."

RECHTEN

De getuigenis van Asma eindigt met een climax. Leren lezen is de belangrijkste verwezenlijking uit haar leven, zo vertelt ze. "Ik kan de klok lezen en mijn gsm gebruiken. Ik ben onafhankelijk geworden en niet langer aangewezen op hulp van anderen. Ik kan brieven lezen, kranten, tijdschriften... en ik kan mijn rechten als burger uitoefenen."

Vooral onder vrouwen is er veel analfabetisme.

Eerder verscheen een gelijkaardige verzameling getuigenissen van Afghaanse cursisten. Later komt er ook een dergelijke publicatie met getuigenissen uit Soedan.■

Irak: www.unesco-vlaanderen.be/media/72603/iraq the power of literacy.pdf

Afghanistan: www.unesco-vlaanderen.be/media/72606/afghanistan the power of literacy.pdf

Terugblikken om meer **garanties** te hebben op een **vreedzame toekomst**

TEKST: STEPHANIE VAN DER KELEN

UNESCO stelt twee projecten voor ter ondersteuning van de ontwikkeling van Holocausteducatie en onderwijs over de geschiedenis en gevolgen van volkerenmoord.

"Of je nu in Centraal-Afrika, China, de Stille Zuidzee of Zwitserland woont, je moet je bewust zijn van het gevaar dat genocide inhoudt. Lesgeven over de Holocaust wil uiteindelijk zeggen dat we de afstand tussen de mensheid en die extreme vorm van massamoord zo groot mogelijk maken." Deze woorden van professor Yehuda Bauer van de Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem, helpen ons te begrijpen hoe universeel de erfenis is van de Holocaust en hoe belangrijk het is om ervoor te zorgen dat er wereldwijd les over wordt gegeven.

We moeten het bewustzijn vergroten over de gevolgen van volkerenmoord en massageweld.

TOEGENOMEN BELANGSTELLING

Vele landen van over de hele wereld zijn deze uitdaging aangegaan in de voorbije jaren, ook zij die geen onmiddellijke link hebben met de genocide van het Joodse volk. Deze ontwikkeling toont aan dat er een groeiend bewustzijn is dat, naast de nodige herdenking van de slachtoffers, het lesgeven over de Holocaust helpt om massamoorden te voorkomen. In het bijzonder door te focussen op het leren begrijpen van de gevolgen van volkerenmoord en massageweld. Bovendien biedt het lesgeven over de Holocaust mogelijkheden aan leraren die moeilijke onderwerpen zoals mensenrechten, tolerantie, anti-semitisme, racisme en trauma's na geweld willen behandelen.

Om de ontwikkeling van de Holocausteducatie wereldwijd te ondersteunen, lanceert UNESCO twee nieuwe projecten: het wereldwijd in kaart brengen van onderricht over de Holocaust en het organiseren van regionaal overleg met dertien Afrikaanse landen over het thema *Waarom lesgeven over genocide? Het voorbeeld van de Holocaust*. Voor het eerst zullen Afrikaanse experten uit het onderwijsveld over dit onderwerp diepgaande besprekingen kunnen voeren met gespecialiseerde leerkrachten en Holocaust- en genocide-onderzoekers.

De erfenis van de Holocaust is universeel.

"Onderwijs kan een rol spelen in het voorkomen van massageweld"

EDUCATIE ONDER DE LOEP

In samenwerking met het Georg Eckert Instituut voor Internationaal Schoolboekenonderzoek in Braunschweig (Duitsland) wordt het onderricht over de Holocaust in alle UNESCO-lidstaten in kaart gebracht. Dit om te zien waar en in welke context er over de Holocaust wordt lesgegeven. Het onderzoek zal ook de inhoud van de handboeken bestuderen in verschillende regio's in de wereld om zo een analyse en vergelijking te kunnen maken van de verschillende visies op de Holocaust en hoe het werkelijk aangeleerd wordt aan kinderen en studenten. Dit soort onderzoek is nooit eerder verricht en kan leiden tot een reeks aanbevelingen voor beleidsmakers, zeker in landen die dit onderwerp willen introduceren in hun leerplannen.

Daarnaast organiseert UNESCO overleg onder Afrikaanse landen onder de noemer *Waarom lesgeven over genocide?*, waarbij men uitgaat van Holocausteducatie als voorbeeld. Een eerste bijeenkomst verzamelde vertegenwoordigers van de onderwijssector uit dertien Afrikaanse landen. Ze zaten op 10 en 11 september 2012 in Kaapstad (Zuid-Afrika) samen met internationale experts. Er kwamen verschillende methodes aan bod die gebruikt kunnen worden om les te geven over de Holocaust en andere genocides, in het bijzonder in Rwanda en Cambodja, alsook om de rol van onderwijs te bespreken in het voorkomen van dergelijk massageweld. Dit eerste overleg was het vertrekpunt voor de ontwikkeling van Holocaust en genocide-gerelateerde onderwijsprogramma's in Afrika, op regionaal en nationaal niveau. UNESCO zal dit proces mee ondersteunen en begeleiden.■

We moeten onze **verantwoordelijkheid** nemen

TEKST: STEPHANIE VAN DER KELEN

De klimaatverandering stelt ons voor de moeilijkste keuze die we ooit hebben moeten maken met betrekking tot onze impact op toekomstige generaties. Een ethische benadering van dit probleem moet tegengewicht bieden aan een louter economische aanpak.

Rainier Ibana en Henry Richardson, respectievelijk hoofd van de werkgroep Milieu-ethiek en rapporteur van de Commissie voor de Ethiek van Wetenschappelijke Kennis en Technologie (COMEST), zijn specialisten in de filosofie. In dit interview, dat plaatsvond ter gelegenheid van de buitengewone zitting van de COMEST, georganiseerd door UNESCO en de Franse Academie van Wetenschappen van 2 tot 4 juli 2012 in Parijs, praten ze vanuit een ethisch perspectief over milieuproblemen en de verantwoordelijkheid die we hebben ten opzichte van toekomstige generaties.

Wat zijn de doelstelling en de rol van milieu-ethiek in de 21e eeuw en wat kan COMEST doen om dit te bevorderen?
Ibana: De milieu-ethiek in de 21e eeuw steunt op het bewustzijn dat we onderling verbonden zijn. De morele verplichtingen, in termen van de hedendaagse milieu-ethiek, zijn er om de ontwikkelingsmogelijkheden van de natuur te ondersteunen, terwijl we de buitensporige eisen van onze consumentencultuur willen beperken. Er moet ook een onderscheid worden gemaakt tussen innovaties die het leven waarde bijbrengen en kunnen verlengen en technologieën die ecologisch meer kosten dan de meerwaarde die ze geven aan het menselijk leven. Door het leefmilieu op de internationale agenda te plaatsen, kan COMEST een nog groter publiek bewustzijn ontwikkelen voor de gemeenschappelijke en globale verantwoordelijkheid die we dragen. We moeten rekening houden met het leven van fauna en flora, de kwaliteit van het land en de oceanen… Het menselijk handelen, of in sommige gevallen niet-handelen, heeft daar immers een impact op.
Richardson: Aan het begin van de 21e eeuw worden we meer dan ooit geconfronteerd met enorme milieu-uitdagingen maar we slagen er ook beter in om via strengere, beter opgebouwde en meer principiële afspraken deze uitdagingen aan te pakken. COMEST heeft al opmerkelijke dingen verwezenlijkt inzake milieu-ethiek. De tijd is rijp om verder te bouwen op de resultaten van onze zevende buitengewone bijeenkomst in Doha (Qatar) vorige herfst. Toen hebben we een kader van ethische principes en verantwoordelijkheden over de klimaatverandering uitgewerkt.

Waarom is de klimaatverandering een ethisch probleem en hoe kan ethiek nuttig zijn om het probleem aan te pakken?
Ibana: De ongewenste effecten van de klimaatverandering zijn onherstelbaar. Het is zeer moeilijk voor slachtoffers van natuurrampen om te herstellen van de geleden schade aan hun huizen en leefgebieden, het plotse verlies van geliefden en het uiteenvallen van hun toekomstplannen. Het ontneemt kwetsbare bevolkingsgroepen hun recht om een waardig leven te leiden dat uitging van de voorspelbare patronen van de natuurlijke wereld.
Ethiek draait om levensstijlen; het is etymologisch afgeleid van het Griekse woord *ethos*, een manier van leven en omgaan met de wereld. Bovendien heeft enkel de mens zich een veelheid van ethos eigen gemaakt. De menselijke oorzaken van klimaatverandering kunnen dus ▸

Wat we nu doen, of niet doen, voor het milieu zal meer dan ooit impact hebben op komende generaties.

We moeten nadenken over wat we kunnen doen om de schade aan de natuur te herstellen.

"Klimaatverandering veroorzaakt ethische problemen omdat het fundamentele mensenrechten bedreigt"

worden aangepakt wanneer mensen betere afspraken maken omtrent de gevolgen van hun ethos voor het milieu. Bovendien is ethiek niet enkel een gedragscode van wat niet mag in onze relaties met anderen. Het is niet de bedoeling een zondebok te zoeken waarbij enkele onbekenden worden aangeduid die mogelijk verantwoordelijk zijn voor de hebzuchtigheid van de mens die we weerspiegeld zien in onze natuur. We zijn allemaal verantwoordelijk voor deze moeilijke situatie die we gecreëerd hebben door onze daden of passiviteit tegenover de natuur. Het meest belangrijke aan milieu-ethiek is dat we nadenken over wat we kunnen doen om de schade aan de natuur te herstellen. Onze daden tonen hoe we als mens zijn geworden en we moeten de positievere kant van ons mens-zijn ontwikkelen door genereuzer en meer gematigd te worden tegenover de natuur.
Richardson: De klimaatverandering veroorzaakt ethische problemen omdat het fundamentele mensenrechten op grote schaal bedreigt. Het bereiken van oplossingen gaat het mandaat van internationale beleidsorganisaties te boven en het verdelen van de lasten die verbonden zijn aan oplossingen stelt juridische problemen. Voor elke beleidsbeslissing die van invloed is op de mensenrechten, is ethische bezinning vereist. Ook nadenken over de ethische vereisten van legitiem bestuur is vereist om de legimiteit van maatregelen te verzekeren. Principes als billijkheid en rechtvaardigheid hebben altijd centraal gestaan in de ethische bezinning van de mens.
Geen enkel van deze problemen is een puur technische kwestie. Om ze op een verantwoorde manier aan te pakken, moeten we een benadering aannemen die niet alleen ten volle rekening houdt met de belangen, maar ook met de rechten, van iedereen. En we moeten rekening houden met de rechten van andere levende wezens of van natuurlijke systemen. Om tot een dergelijke benadering te komen, moeten we vertrekken vanuit een ethisch referentiekader.

In 1997 nam UNESCO de *Verklaring van verantwoordelijkheden van de huidige generatie tegenover toekomstige generaties* aan. Denkt u dat deze Verklaring nog steeds van betekenis is? Zo ja, wat is er nodig om ze bekender en doeltreffender te maken?
Ibana: Onze verantwoordelijkheid naar toekomstige generaties toe hangt samen met de kwaliteit van het leven op aarde. Hopelijk zullen we onze planeet achterlaten in een betere staat dan waarin we ze vonden. Als de menselijke evolutie enige zin wil hebben, wil dat zeggen dat er niet enkel snellere en meer efficiënte technologieën zouden moeten bestaan maar ook een meer vriendelijke en gematigde wereld waarin mensen en hun geliefden zich veiliger voelen in hun omgeving.
Wettelijke en ethische principes zoals 'intergenerationele solidariteit' of 'veerkracht' zijn ontwikkeld om de volgende generatie te beschermen. Ik geloof ook dat we de lokale en inheemse kennis omtrent het omgaan met milieuproblemen niet mogen onderschatten. Misschien kunnen we meer van deze principes verder uitwerken en het succes van lokale technologieën die het milieu beschermen, meer verspreiden. Dat kan meer opleveren dan de schuld afschuiven op onze voorouders. Anders zullen ook toekomstige generaties ons met de vinger wijzen om wat we gedaan, of juist niet gedaan, hebben met/voor het milieu.
Richardson: De Verklaring is vandaag minstens even betekenisvol als toen ze werd aangenomen. De klimaatverandering stelt ons voor de belangrijkste keuze die de mens ooit heeft moeten maken over zijn impact op toekomstige generaties. Economen berekenen als het ware de discontovoet, als die er al is, die we moeten toepassen bij het beoordelen van grootschalige, weinig waarschijnlijke, rampen die zich eventueel in de toekomst zouden kunnen voordoen. De Verklaring vult deze berekeningen aan met andere overwegingen: we moeten de biologische en culturele diversiteit beschermen en we mogen geen onomkeerbare schade toebrengen aan het gemeenschappelijk erfgoed van de mensheid. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat deze principes voldoende doorwegen? Ik wou dat ik het wist.■

Gezondheid oceaan niet op het spel zetten

TEKST: MARINO BULTINCK

Ingrijpen in het ecosysteem van de oceaan kan voordelen opleveren maar de gevolgen op lange termijn zijn een onbekende factor. De Intergouvernementele Oceanografische Commissie van UNESCO roept daarom op tot voorzichtigheid.

Eind oktober raakte bekend dat een bedrijf eerder dit jaar, in juli, een grootschalig geo-engineering experiment uitvoerde. Op zo'n 300 km buiten de westkust van Canada dumpte het bedrijf honderd ton ijzer in de Stille Oceaan met de bedoeling om een toename van het plankton te veroorzaken.

Het nieuws over het experiment weekte flink wat reacties en vragen los binnen de wetenschappelijke gemeenschap. Ook op de elfde bijeenkomst van lidstaten van het VN Verdrag betreffende Biologische Diversiteit was het een veelbesproken onderwerp. De Intergouvernementele Oceanografische Commissie van UNESCO (IOC) kon niet achterblijven en kwam met een officiële reactie die hieronder wordt toegelicht door Wendy Watson-Wright, adjunct-directeurgeneraal en uitvoerende secretaris van de IOC.

Wat is geo-engineering precies?
Wendy Watson-Wright: Geo-engineering is het bewust, op grote schaal, ingrijpen in het klimaatsysteem van de aarde, met de bedoeling de impact van de klimaatverandering te verkleinen. Het is een optie die op steeds meer belangstelling van wetenschappers en beleidsmakers kan rekenen maar er is een aanzienlijk risico aan verbonden. We weten immers weinig over de bijwerkingen ervan. Het leidt vrijwel zeker tot onbedoelde ecologische gevolgen die op hun beurt kunnen zorgen voor nieuwe poltieke, sociale en ethische uitdagingen.
Vorig jaar publiceerde UNESCO een document dat beleidsmakers duidelijk maakte dat er dringend nood is aan het afwegen van de risico's verbonden aan bepaalde activiteiten, om de bevolking te betrekken in de besprekingen daaromtrent en om een internationaal kader te scheppen waarbinnen onderzoek op een verantwoordelijke en transparante manier gevoerd wordt.

Geo-engineering stuit op verzet omdat de gevolgen op lange termijn onvoldoende gekend zijn.

Kunt u uitleggen wat er in juli is gebeurd?
Wendy Watson-Wright: Het toevoegen van ijzer of andere nutriënten aan het oppervlaktewater in open zee is een proces dat oceaanbemesting genoemd wordt. Het is te vergelijken met het gebruik van meststoffen in de landbouw. Ook daarbij worden nutriënten toegevoegd die niet aanwezig zijn in de omgeving om de plantengroei te stimuleren. In dit geval wou men meer plankton kweken, dat de basis vormt van de mariene voedselketen. Het experiment wou met de toegenomen plankton meer zalm aantrekken om de visvangst in het gebied te vergroten.
De fotosynthetische activiteit die voorkomt uit het experiment kan, in theorie, ook zorgen voor een grotere capaciteit van de diepe oceaan om koolstofdioxide uit de atmosfeer op te slaan. Maar de wetenschap daaromtrent staat nog in de kinderschoenen. De veronderstelde voordelen zijn nog niet bewezen. En er is ook nog de kwestie van 'eigendom' met betrekking tot ingrepen in open zee die de potentiële visvangst vergroten.

"Ons welzijn hangt af van de gezondheid van de oceaan"

Eerder zijn reeds experimenten met bemesting van de oceaan uitgevoerd. Wat is het verschil met dit experiment?
Wendy Watson-Wright: In totaal werden 13 kleinschalige experimenten met ijzerbemesting en twee pilootstudies uitgevoerd. De bedoeling was om tot meer inzicht te komen over de beperkingen van nutriënten. Er moet immers rekening gehouden worden met tal van factoren. Het is nauw verbonden met de structuur van het ecosysteem, de productiviteit, de exploitatie van natuurlijke rijkdommen, de globale koolstofcyclus enz... Er werden een aantal onverwachte vaststellingen gedaan. Op dezelfde site in het noordwesten van de Stille Oceaan leverde eenzelfde experiment, twee keer uitgevoerd met een periode van één jaar ertussen, zeer verschillende planktonpopulaties en totale biomassa op.
UNESCO publiceerde in 2009, samen met verschillende internationale instanties, een analyse van de conclusies van deze experimenten. Eén van de belangrijkste conclusies van de publicatie is dat *bemesting op grote schaal ongewenste (en moeilijk te voorspellen) gevolgen kan hebben, niet alleen lokaal, bijvoorbeeld door een toename van giftige algen, maar ook op lange termijn en over grote afstand. Bij het inschatten van de impact moet rekening gehouden worden met dergelijke effecten 'op afstand', in het bijzonder met betrekking tot biologische productiviteit, zuurstofniveaus, biogasproductie en verzuring van de oceaan.*
Vast staat dat de gevolgen van oceaanbemesting onvoldoende bekend zijn. Gezien de grote mate van onzekerheid en de eerder genoemde politieke en ethische uitdagingen, is de internationale gemeenschap de mening

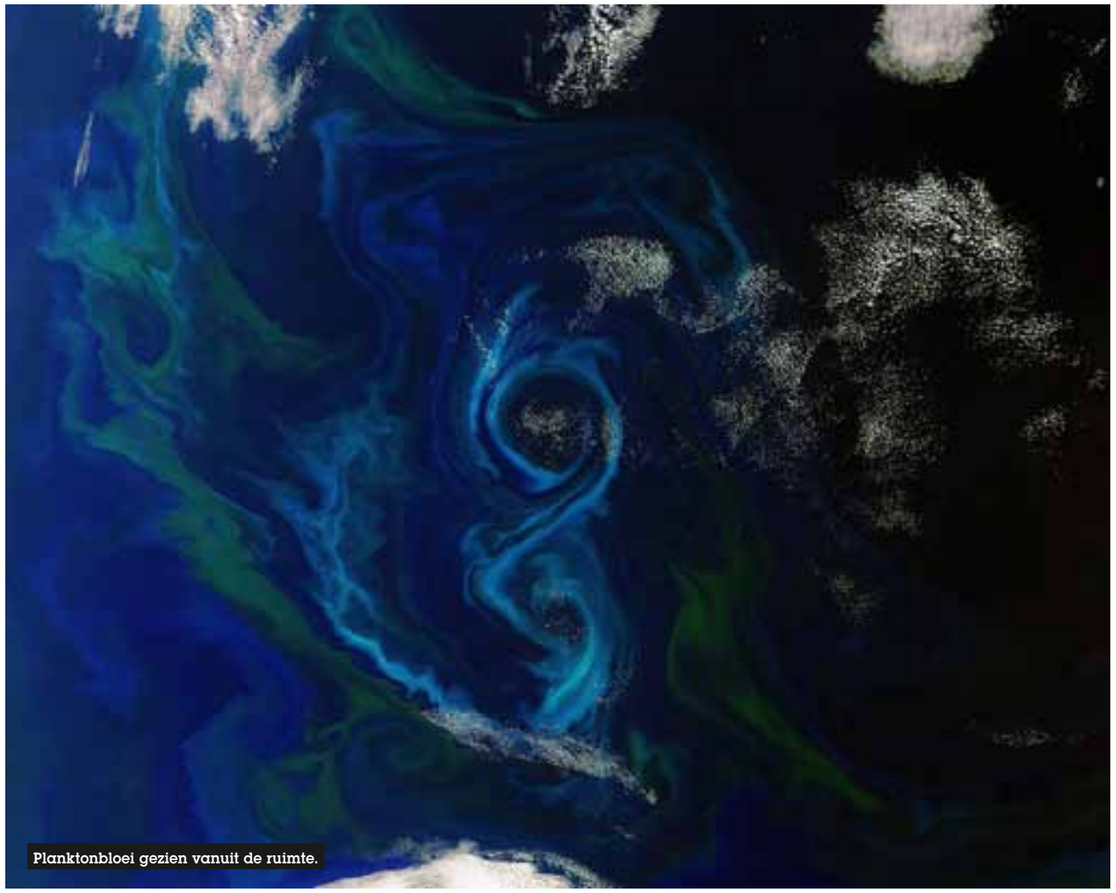
Planktonbloei gezien vanuit de ruimte.

toegedaan dat het van cruciaal belang is om het voorzichtigheidsprincipe toe te passen. In 2008 beslisten de 193 lidstaten van het Verdrag betreffende Biologische Diversiteit dat oceaanbemesting, voor om het even welk doel, zou moeten plaatsvinden in niet-kustwateren tot dat er een sterkere wetenschappelijke rechtvaardiging voor is, vastgesteld door een globaal reguleringsmechanisme. Een dergelijk mechanisme is momenteel in ontwikkeling.
De schaal van het experiment in juli is ongezien. De IOC benadrukt dat, gezien de huidige beschikbare kennis, oceaanbemesting enkel kan voor legitiem wetenschappelijk onderzoek en volgens de internationaal overeengekomen afspraken. Experimenten op grote schaal moeten met grote zin voor verantwoordelijkheid en transparant uitgevoerd worden, en de mogelijke voordelen en risico's moeten in evenwicht zijn.
De IOC is uiterst bezorgd over experimenten die zonder transparantie gedaan worden en die internationale verdragen schenden.

Wat is het standpunt van de Verenigde Naties ten aanzien van oceaanbemesting?
Wendy Watson-Wright: De slottekst van de VN Conferentie over Duurzame Ontwikkeling (Rio +20) verwijst uitdrukkelijk naar de relevante internationale instanties om deze kwestie op te volgen en beklemtoont dat er uiterst omzichtig gehandeld moet worden.

Er zijn vier VN-entiteiten die rechtstreeks betrokken partij zijn: de Intergouvernementele Oceanografische Commissie van UNESCO (IOC), het Verdrag betreffende Biologische Diversiteit, de Conventie en het Protocol van Londen, en het VN Zeerechtverdrag. Samen dekken ze het spectrum af van de mariene wetenschap, de mariene conservatie en de regulering van vervuiling.
Al deze partijen dringen er samen bij overheden op aan om erop toe te zien dat er niet aan oceaanbemesting wordt gedaan vooraleer er een wetenschappelijke basis bestaat die deze activiteiten verantwoordt. Ze pleiten ook voor een globaal, transparant en efficiënt systeem voor controle en regulering voor dergelijke activiteiten – een systeem dat actief moet zijn voor er dergelijke activiteiten worden ondernomen.
De oceaan is een groot aaneengesloten waterlichaam dat cruciaal is voor het menselijk leven: een ongeoorloofd experiment dat uitgevoerd wordt op een plaats kan honderden kilometers verder gevolgen hebben. We kunnen ons niet veroorloven om een gokje te wagen met de oceaan. Ons welzijn hangt af van de gezondheid van de oceaan. We moeten samen onze verantwoordelijkheid nemen en bouwen op gemeenschappelijke kennis en internationale samenwerking om de oceaan duurzaam te beheren.■

Erfgoed bewaren en **burgerrechten** beschermen

TEKST: MARINO BULTINCK

Digitale documenten en archieven zijn steeds meer de norm. Maar zijn we wel voldoende voorbereid om de bewaring ervan op lange termijn te garanderen en misbruiken te voorkomen? UNESCO trekt het debat internationaal op gang.

Het Memory of the World programma bestaat 20 jaar. Het is opgericht om bewustzijn te creëren omtrent het belang van documentair erfgoed en ijvert voor de bescherming ervan. Ter gelegenheid van de verjaardag hield UNESCO in september een internationale conferentie in Vancouver (Canada). De conferentie stond in het teken van digitalisering en bewaring van documentair erfgoed.

De uitkomst van de conferentie was een reeks aanbevelingen gericht op het verzekeren van de duurzaamheid en betrouwbaarheid van digitale bestanden. Deze worden steeds belangrijker, niet in het minst omdat er steeds meer gegeven digitaal worden gegenereerd. Uit de aanbevelingen blijkt ook een toegenomen bewustzijn over de juridische en technische aspecten verbonden aan de bewaring van digitale archieven en gegevens, waaronder ook audio- en videobestanden.

Dr. Anne Thurston was een van de experts die een keynote verzorgde op de conferentie. Zij is oprichter en directeur van International Records Management Trust, een organisatie die zich inzet voor het recht van burgers op toegang tot informatie en op het ondersteunen van overheden bij het beheer van openbare documenten en archieven.

Welke zijn de voornaamste uitdagingen met betrekking tot de bewaring van documenten die digitaal tot stand kwamen?
Anne Thurston: Overheden introduceren dikwijls digitale systemen zonder stil te staan bij wat dit betekent voor het garanderen van de integriteit van de documenten die dergelijke systemen produceren. Dit heeft onder meer te maken met de snelle verandering van beschikbare software en hardware. De digitale archieven van het gevoerde beleid, de overheidsmaatregelen en de overheidstransacties kunnen enkel authentiek en bruikbaar blijven op lange termijn als daarvoor internationale standaarden worden toegepast. Zo moeten metadata over de documenten (wie ze aanmaakte, wanneer, waar, hoe en waarom) worden bewaard op zo'n manier dat ze betekenisvol en toegankelijk blijven. Nu al zien we dat sommige gegevens niet langer kunnen worden geraadpleegd, zoals oudere medische archieven. Naarmate het volume aan digitale archieven groeit, moeten we kritischer zijn over hoe een en ander verloopt.

Naarmate het volume aan digitale archieven groeit, moeten we kritischer zijn over hoe een en ander verloopt.

Zijn deze kwesties ook van toepassing op gedigitaliseerde papieren documenten en archieven?
Anne Thurston: De bekommernissen zijn inderdaad dezelfde. Als gedigitaliseerde archieven willen overleven en toegankelijk blijven, moet het bewaren van metadata er deel van uitmaken. Dit is zowel van toepassing op gedigitaliseerd erfgoed, zoals archieven die deel uitmaken van het Memory of the World Register, als op gedigitaliseerde overheidsdocumenten, zoals bijvoorbeeld met betrekking tot het bestuur en de rechtspraak van een land. Dergelijke informatie moet op lange termijn beschikbaar blijven en de wettelijke authenticiteit ervan moet verzekerd zijn.

Bestaan er manieren om te voorkomen dat er geknoeid wordt met documenten om bepaalde informatie verborgen te houden?
Anne Thurston: Digitale archieven kunnen enkel accuraat en authentiek blijven als ze op professionele wijze worden beheerd. Het systeem dat Noorwegen gebruikt, toont wat er mogelijk is. De overheid vaardigde voorschriften uit om te verzekeren dat gegevens degelijk kunnen worden geïdentificeerd en gecontroleerd. Leveranciers van hardware en software moeten aan deze voorschriften voldoen. De regering publiceert dagelijks, online, metadata over welke documenten worden aangemaakt, zodat gebruikers relevante documenten kunnen identificeren en er een kopie van aanvragen. Na enkele jaren gaan de digitale documenten naar het Nationaal Archief waar ze veilig worden bewaard voor historisch onderzoek.

Hoe kwetsbaar zijn digitale archieven en gegevens?
Anne Thurston: Digitale bestanden zijn uiterst kwetsbaar en kunnen gemakkelijk worden verloren, gewist, aangetast of aangepast. Als er zich een ramp zou voordoen en we niet alle mogelijk voorzorgsmaatregelen zouden hebben getroffen, dan zou dat bijzonder ernstige gevolgen hebben voor de verantwoordingsplicht van de overheid, voor economische ontwikkelingskansen, voor de rechten van burgers en voor de bewaring van kennis. Terwijl papieren archieven vaak worden geplunderd en verbrand tijdens oorlogen, blijven uiteindelijk toch nog veel originele documenten bestaan – voor digitale archieven zou dit wel eens anders kunnen zijn. Even ernstig is de vaststelling dat digitale gegevens in de dagdagelijks praktijk niet blijven bestaan als er geen afdoend controlesysteem wordt toegepast.

Wat zijn de sociale en politieke gevolgen van deze kwesties?
Anne Thurston: Als archieven niet degelijk worden beheerd, kunnen we overheden niet ter verantwoording roepen. Het is gemakkelijk om informatie te misbruiken, om fraude en corruptie te verbergen, en om onjuiste conclusies te trekken. De rechtspraak wordt aangetast en mensenrechten kunnen niet worden beschermd. Burgers kunnen niet bewijzen dat ze onrechtvaardig behandeld werden of zich verdedigen tegen valse aantijgingen.

Wat zijn mogelijke oplossingen?
Anne Thurston: Het Open Government Partnership (OGP), dat een jaar geleden is opgericht om overheden transparanter te doen werken, kan uitkomst bieden. Landen die erbij aansluiten, onderschrijven de Open Government Declaration. Deze Verklaring is gebaseerd op de principes van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en van de VN Conventie tegen Corruptie. Goed beheerde archieven vormen de basis van transparantie en zorgen ervoor dat burgers hun rechten kunnen opeisen en opvolgen wat hun regering precies doet. Het OGP kan een rol spelen om ervoor te zorgen dat er moderne wetten, controlemechanismen en een beleid komen om dit alles te bewerkstelligen.

Wat was de bijdrage van de conferentie in Vancouver in dit debat?
Anne Thurston: Vertegenwoordigers van 110 landen woonden de conferentie bij, waaronder 's werelds meest ervaren experts inzake het beheer en de bewaring van informatie. Uit de presentaties bleek duidelijk dat het bewaren van het documentair erfgoed van de wereld niet louter een zaak is van het creeëren en bewaren van digitale informatie. Het is van belang dat het beroep van het beheren en bewaren van informatie wordt opgewaardeerd zodat het kan bijdragen tot de globale ontwikkeling. De sector werkt reeds internationaal samen om standaarden, wetten, methoden en technologieën te ontwikkelen en op elkaar af te stemmen met betrekking tot het beheer van digitale archieven. Nu moet de politieke wil er komen om stappen voorwaarts te zetten. Daarom is het goed dat UNESCO dit thema onder de aandacht brengt en het introduceert op de internationale ontwikkelingsagenda.■

Open Government Partnership: www.opengovpartnership.org
International Records Management Trust: http://irmt.org/

Het geheugen van de wereld

Van Afghanistan tot Zimbabwe vinden we boeken, manuscripten, kranten, foto's, films, geluids- en video-opnames en digitale media die ons de rijkdom en de verscheidenheid van talen, volken en culturen tonen. Ze houden de wereld een spiegel voor en zijn er het geheugen van. Maar ze zijn ook bijzonder kwetsbaar. Elke dag gaat er een waardevol deel van ons collectief geheugen verloren.

UNESCO spant zich in om dit geheugenverlies zoveel mogelijk te beperken via haar Memory of the World programma dat ernaar streeft om bijzondere archieven en bibliotheekcollecties te bewaren voor komende generaties.

Of het nu gaat om geluidsopnames van uitgestorven culturen, om fotografisch bewijsmateriaal van mensenrechtenschendingen, om het verhaal van vergeten slaven of om manuscripten van grote denkers en wetenschappers, het zogeheten documentair erfgoed dat is opgenomen in bibliotheken, archieven en musea is van groot belang om de mensheid te herinneren aan de gebeurtenissen en evoluties die onze geschiedenis bepaalden en beïnvloedden.

Allerlei factoren zorgen ervoor dat documentair erfgoed, meer nog dan andere 'meer zichtbare' vormen van erfgoed zoals monumenten, landschappen of uitingen van culturele tradities, bedreigd is. Factoren zoals de fysieke aftakeling van papier of andere dragers, een gebrek aan beschikbare middelen en de technische evolutie die ervoor zorgt dat we sommige gegevens niet meer kunnen raadplegen – bijvoorbeeld omdat ze zijn bewaard op een manier die niet langer gangbaar is waardoor de huidige computers ze niet kunnen lezen.

Het Memory of the World programma wakkert het bewustzijn aan over het bestaan en het belang van documentair erfgoed en helpt de lidstaten van UNESCO om documentair erfgoed te bewaren via praktische en technische ondersteuning. Een ander belangrijk aandachtspunt van het programma is om het documentair erfgoed zo universeel mogelijk toegankelijk te maken.

Het wandtapijt van Bayeux.

Om de publieke opinie te sensibiliseren over de onschatbare waarde van documentair erfgoed en om ons collectief geheugen op te frissen, startte UNESCO met het aanleggen van het Memory of the World Register dat enkele van de meest opmerkelijke en betekenisvolle voorbeelden van documentair erfgoed bundelt, waaronder de archieven van de Officina Plantaniana en van de Insolvente Boedelkamer in Antwerpen.

www.unesco.org/new/en/communication-and-information/flagship-project-activities/memory-of-the-world/homepage/

www.museumplantinmoretus.be
www.felixarchief.be

Natuurherstel in Centraal-Afrika

TEKST: MARIJKE JOOSSENS

Vlaamse studente die stage liep bij het UNESCO Werelderfgoedcentrum, belicht enkele programma's voor de bescherming en duurzame ontwikkeling van natuurlijk erfgoed in Afrika.

In het kader van mijn opleiding *Postgraduate International Educating Classes* aan Groep T Leuven Education College in Leuven heb ik de mogelijkheid gekregen om gedurende twee maanden stage te lopen bij het Werelderfgoedcentrum van UNESCO in Parijs. Ik heb meegewerkt aan twee projecten die als doel hebben een beter management van de werelderfgoednatuurparken in Centraal-Afrika tot stand te brengen en ook de bescherming van de werelderfgoednatuurparken in de Democratische Republiek Congo die op de Lijst van het Bedreigd Werelderfgoed staan.

INTEGRITEIT CONGOLEES NATUURLIJK ERFGOED HERSTELLEN

Het eerste project draagt de naam *Behoud van biodiversiteit in Regio's van Gewapend Conflict: Bescherming van Werelderfgoed in de Democratische Republiek Congo*. UNESCO steunt lokale projecten in de vijf werelderfgoedsites die Congo rijk is en waarvan de uitzonderlijke universele waarde in gevaar is. Deze vijf sites zijn Virunga Nationaal Park, Salonga Nationaal Park, Garamba Nationaal Park, Kahuzi-Biega Nationaal Park en het Okapi Wildreservaat. De algemene opzet van het project is om de integriteit van de 5 Congolese parken te herstellen en het behoud van de parken te verzekeren op lange termijn.

In Virunga Nationaal Park, bijvoorbeeld, waarvan de directeur de Belgische prins Emanuel de Merode is, werd een initiatief om gorillaweesjes op te vangen gefinancierd. In 2007 werden er een vijftal gorilla's voor onbekende redenen afgeslacht en bleven er een aantal gorillaweesjes achter. Met de hulp van UNESCO en de United Nations Foundation, bouwde een plaatselijke organisatie een opvangcentrum met buitenverblijf voor de weesjes zodat ze een gemeenschap vormen. Er is ook een informatiecentrum ingericht om de bevolking te sensibiliseren voor het belang van het in stand houden van de populatie bedreigde berggorilla's.

MEER EVENWICHT OP WERELDERFGOEDLIJST

Het tweede project heet het *Centraal-Afrika Werelderfgoed Regenwoud Initiatief* (CAWHFI) en concentreert zich op een vijftal natuurparken in Centraal-Afrika die omwille van hun karakteristieken in aanmerking komen op als werelderfgoed te worden uitgeroepen. Belangrijk om weten is dat natuurreservaten ondervertegenwoordigd zijn op de Werelderfgoedlijst. Dit geldt trouwens in het algemeen voor Afrika. De Werelderfgoedlijst bevat relatief weinig Afrikaanse inschrijvingen.

De plaatselijke bevolking wordt betrokken bij het behoud van de natuur en de biodiversiteit.

Het project heeft als doel om internationale samenwerking te stimuleren teneinde goede nominatiedossiers te kunnen voorbereiden om meer Afrikaans natuurlijk erfgoed aan een erkenning als werelderfgoed te helpen. Een mooi voorbeeld hiervan is Sangha Trinational, dat in juni dit jaar tot werelderfgoed is uitgeroepen. De voorbereidingen voor dit dossier namen drie jaar in beslag omdat het een intensieve samenwerking vereiste tussen de Congolese, Kameroense en Centraal-Afrikaanse overheid. CAWHFI investeerde in het duurzaam beheer van het park, de ontwikkeling van de biodiversiteit, opleidingen voor boswachters, de oprichting van een brigade die het stropen van olifanten tegengaat, enz...

Het project wil ook ecotoerisme aanmoedigen en de betrokkenheid van de plaatselijke gemeenschappen stimuleren door hen te informeren over het belang van het behoud van de natuur en de biodiversiteit. Het beschermde gebied is 270 082 km² groot en herbergt belangrijke populaties grote zoogdieren en enkele van de best bewaarde tropische regenwouden in de wereld. Het stropen moet worden ingeperkt door het aanwerven en opleiden van bijna 400 boswachters die regelmatig zullen patrouilleren. CAWHFI investeert ook in een betere afstemming van de activiteiten van lokale partners die zich bezig houden met natuurbeheer. Het zorgt voor overleg tussen ngo's, burgers, olie- en houtkapbedrijven en lokale overheden.

Het belangrijkste doel van het project was de verwezenlijking van een eerste grensoverschrijdende Afrikaanse werelderfgoedsite. Sangha Trinational was een voor de hand liggende eerste keuze. Het strekt zich uit over drie landen en omvat drie aaneengesloten natuurparken. Dit zijn het Lobéké Nationaal Park in Kameroen, het Dzangua-Sangha Reservaat in de Centraal-Afrikaanse Republiek en het Nouabalé Ndoki Nationaal Park in de Republiek Congo.

Financieringsprogramma van de Vlaamse overheid voor stages bij multilaterale organisaties

De meeste internationale organisaties – zoals UNESCO – bieden de mogelijkheid om een aantal maanden stage te lopen. Veelal zijn deze stages onbetaald. Dit gegeven, gecombineerd met de vaak hoge kosten van levensonderhoud in de steden waar deze organisaties gevestigd zijn, vormt een ernstige financiële drempel om internationale ervaring bij multilaterale organisaties te verwerven.

Aangezien dergelijke stages vaak het begin zijn van een latere carrière in internationale instellingen, wil de Vlaamse overheid extra kansen bieden aan Vlaamse studenten of mensen die aan het begin van hun loopbaan staan. Zo draagt het stagefinancieringsprogramma bij tot de wereldwijde verspreiding van de Vlaamse expertise en de zichtbaarheid van de Vlaamse overheid in de internationale organisaties.

www.vlaanderen.be/int/artikel/stagefinanciering

GROENE LONG

Het behoud van de bossen in Centraal-Afrika is van groot belang omdat dit het tweede grootste tropische woud op aarde is, na het Amazonewoud. Deze bossen liggen rond de Congo rivier en maken 70% uit van de Afrikaanse bossen. Gedurende duizenden jaren strekten deze bossen zich nog uit over meer dan 4 miljoen kilometer maar vandaag de dag blijft daar nog slechts 40% van over. Bovendien wordt er vanuit gegaan dat elk jaar 1% van de bossen verloren gaat. Een efficiënter beheer van de bossen beschermt ook de dieren die er wonen. Vooral de vele bedreigde diersoorten zoals gorilla's, okapi's, olifanten en neushoorns moeten beter beschermd worden. Niet alleen tegen stropers maar ook tegen de lokale bevolking die het vlees van bedreigde diersoorten op het menu zet. Door de bevolking te sensibiliseren en alternatieven te bieden kan de handel in vlees van bedreigde soorten worden teruggedrongen.

Lokale gemeenschappen kunnen bovendien hun voordeel doen bij het helpen beschermen van bedreigde diersoorten. Berggorilla's en andere endemische soorten kan men uitspelen als een belangrijke troef om ecotoerisme aan te trekken. Voorwaarde is evenwel dat er meer stabiliteit in de regio komt.■

Meer informatie over de hierboven besproken projecten en werelderfgoedsites in

Democratische Republiek Congo
http://whc.unesco.org/en/congobiodiversity/
http://whc.unesco.org/en/statesparties/cd

Centraal-Afrika
http://whc.unesco.org/en/cawhfi/
http://whc.unesco.org/en/list/1380/

Het Virunga Nationaal Park vangt gorillaweesjes op.

BROCHURES

Infokit Immaterieel Cultureel Erfgoed

Immaterieel cultureel erfgoed zijn gewoontes, gebruiken en praktijken die binnen een gemeenschap of groep van generatie op generatie worden doorgegeven en die zorgen voor een gevoel van identieit en continuïteit. Het gaat om niet-tastbare uitingen en tradities. We denken dan aan mondelinge overleveringen, opvoeringen of podiumkunsten, sociale gebruiken, rituelen, feestelijke gebeurtenissen, kennis en praktijken op het vlak van de natuur en het universium en kennis en vaardigheden van traditionele ambachten.

Immaterieel cultureel erfgoed, hoe kwetsbaar ook, speelt een belangrijke rol in het behoud van culturele diversiteit, zeker in deze tijd van toenemende globalisering. Kennis van, en begrip voor, het immaterieel cultureel erfgoed van verschillende gemeenschappen bevorderen de interculturele dialoog en stimuleren het wederzijds resect voor andere manieren van leven.

Om immaterieel cultureel erfgoed te kunnen beschermen en vrijwaren - of borgen zoals dat in het erfgoedjargon heet - moeten we andere maatregelen nemen dan bijvoorbeeld voor het behoud van monumenten, historische sites of natuurgebieden. Om immaterieel cultureel erfgoed in leven te kunnen houden, moet het een wezenlijke rol spelen binnen een cultuur of gemeenschap, moet het regelmatig worden uitgeoefend en worden aangeleerd aan volgende generaties.

Immaterieel cultureel erfgoed heeft internationale erkenning gekregen als drijvende kracht voor culturele diversiteit. De borging ervan is dan ook een belangrijk aandachtspunt binnen de internationale samenwerking.

In 2003 werd de Conventie betreffende de Borging van het Immaterieel Cultureel Erfgoed goedgekeurd door de Algemene Vergadering van UNESCO. De conventie is een overeenkomst die valt onder het internationale recht, goedgekeurd wordt door de lidstaten en rechten en plichten vastlegt voor alle betrokken partijen. België sloot zich in 2006 aan bij deze conventie.

Binnen Vlaanderen is inmiddels een dynamiek op gang gekomen omtrent de borging van immaterieel cultureel erfgoed. Vandaar dat FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed, en het UNESCO Platform Vlaanderen een uitgebreide infokit publiceren over de Conventie betreffende de Borging van het Immaterieel Cultureel Erfgoed en allerlei aspecten die ermee samenhangen. Het is een onmisbaar instrument voor iedereen die zich wil verdiepen in de materie van het immaterieel cultureel erfgoed en voor individuen, organisaties of instanties die zich willen inzetten voor de borging van immaterieel cultureel erfgoed.

De infokit bestaat uit een verzamelmap met zes brochures en zes infofiches. De brochures gaan uitgebreid in op wat immaterieel cultureel erfgoed inhoudt, hoe de conventie is tot stand gekomen en hoe ze in de praktijk wordt gebracht. De infofiches geven concrete voorbeelden van over de hele wereld van immaterieel cultureel erfgoed en hoe de borging ervan wordt georganiseerd. Uiteraard is ook de volledige tekst van de conventie in de infokit terug te vinden.

De infokit Immaterieel Cultureel Erfgoed is te bestellen bij het UNESCO Platform Vlaanderen op info@unesco-vlaanderen.be

UNESCO nieuwsbrief

Wil je regelmatig rechtstreeks in je mailbox informatie ontvangen over interessante ontwikkelingen op het vlak van onderwijs, wetenschap, cultuur en communicatie waarin UNESCO een voorname rol speelt?

Abonneer je op de elektronische nieuwsbrief van het UNESCO Platform Vlaanderen via www.unesco-vlaanderen.be of vraag ernaar op info@unesco-vlaanderen.be

kalender

NOVEMBER

06 Internationale dag voor het voorkomen van milieumisbruik tijdens oorlog en gewapende conflicten
10 Wereldwetenschappendag voor vrede en ontwikkeling
14 Werelddiabetesdag
15 Wereldfilosofiedag
16 Internationale dag voor tolerantie
18 Werelddag voor de herinnering van verkeersslachtoffers
20 Universele dag van het kind
20 Dag voor de industrialisering van Afrika
21 Wereldtelevisiedag
25 Internationale dag voor de eliminatie van geweld tegen vrouwen
29 Internationale dag voor solidariteit met het Palestijnse volk

DECEMBER

01 Wereldaidsdag
02 Internationale dag voor de afschaffing van de slavernij
03 Internationale dag voor mensen met een handicap
05 Internationale vrijwilligersdag voor economische en sociale ontwikkeling
07 Internationale dag voor de burgerluchtvaart
09 Internationale dag tegen corruptie
10 Mensenrechtendag
11 Internationale dag van de bergen
18 Internationale dag voor migranten
20 Internationale dag voor menselijke solidariteit

JANUARI

27 Internationale herdenkingsdag ter nagedachtenis van de slachtoffers van de Holocaust

UNESCO
Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur

UNESCO@vlaanderen
UNESCO Platform Vlaanderen vzw

WWW.UNESCO-VLAANDEREN.BE